

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Залучення інвестицій у розвиток території, особливо коли мова йде про роботу із закордонними інвесторами, є не тільки проблемою економічного порядку. Адже інвестиція, як ринковий феномен, має декілька цікавих особливостей. По-перше, вона є сферою реалізації фінансового інтересу інвестора і засобом збільшення прибутковості його бізнесу. По-друге, відображає прагнення інвестора до розвитку власного бізнесу, намагання модернізувати своє виробництво згідно вимог ринку. По-третє, виступає мотивуючим моментом для працівників, задіяних в реалізації інвестиційного проекту (це і зарплатня, і можливості професійного зростання, і ширша сфера застосування фахових навичок та умінь). По-четверте, є об'єктом пильної уваги органів місцевої влади, оскільки дозволяє їм сподіватися на збільшення надходжень до місцевого бюджету, вирішення низки соціальних проблем регіону, розвиток місцевої інфраструктури тощо. Зрештою, інвестиція є ланкою суспільно-економічного процесу, в якій стикаються і знаходять своє компромісне вирішення інтереси різних груп — підприємців, влади, населення регіону (в тому числі і найманих працівників), а також відповідних ринкових інституцій (банків, консалтингових структур, транспортних організацій, комунікаційних мереж тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні проблем інвестиційного забезпечення економіки України в умовах фінансової глобалізації і міжнародних кредитних і фінансових відносин вагомих наукових результатів досягли вчені І.Л. Сазонець, С. Марченко, А.А. Пересада, Ю.В. Полякова та інші. Проте недостатньо розробленими залишаються окремі питання активізації інвестиційної діяльності за рахунок зовнішніх джерел, становлення інфраструктури іноземного інвестування.

Саме остання особливість змушує розглядати управління інвестуванням, а відтак і процес залучення іноземних інвестицій в економіку регіону, як сферу, що має чітко виявлену суспільно-психологічну канву, тобто є об'єктом не лише економіки, але і соціології, психології та політики.

Мета статті. Метою даного наукового дослідження є обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності управління процесами іноземного інвестування на регіональному ринку.

Виклад основного матеріалу. Організаційно-економічний механізм інвестування в аграрній сфері АПК слід розглядати як систему організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, способів і процесів, які формують і впливають на порядок здійснення інвестиційної діяльності й протікання інвестиційних процесів у сільському господарстві, що приведе до досягнення очікуваних економічних, соціальних, екологічних та інших результатів.

Власних і залучених інвестиційних ресурсів для оновлення основних засобів аграрної сфери недостатньо, іноземні інвестиції змінити ситуацію не можуть. Отже, необхідно поліпшувати організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, який би мобілізував усі внутрішні можливості для

забезпечення розвитку аграрної економіки та створив умови для ефективного залучення інвестицій ззовні.

Аналіз світової практики інвестиційних процесів дає можливість виділити два типи державної інвестиційної політики: пасивну й активну.

При першій — держава застосовує методи переважно правового й економічного характеру, обмежуючи безпосереднє адміністративне втручання в інвестиційні процеси до мінімуму, а при другій — усі методи і часто сама стає інвестором.

В основу державного регулювання інвестиційної діяльності у сільському господарстві України мають бути покладені принципи активно-пасивного державного регулювання, вираженого в основному в державній фінансовій підтримці підприємств сільського господарства і машинобудування для АПК, цінovий, антимонопольній, амортизаційній політиці, розвитку інфраструктури аграрного ринку, становленні іпотечних відносин тощо.

Для поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки України необхідно:

- забезпечити прогнозованість, гарантованість і широкий доступ державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників за бюджетними програмами;

- дотримуватися вимог економічних законів, насамперед законів вартості, грошового обігу, пропорційності та ін.;

- формувати інтегровані агропромислові підприємства і кооперативні об'єднання у сільській місцевості з метою зміни відносин, що виникають у процесі купівлі-продажу на вільному ринку, на відносини, сформовані при розподілі між ними доходу від реалізації продукції кінцевого споживання;

- продовжити на довгостроковий період пільгове оподаткування аграрних підприємств, упровадити ефективний механізм амортизації основних фондів;

- підвищувати ефективність сільськогосподарського виробництва, забезпечити зростання фінансових накопичень та їх трансформацію в інвестиції;

- посилити роль держави у банківській системі створенням державного спеціалізованого банку (земельного, іпотечного, інвестиційного тощо), через який держава мала б регулювальний вплив на кредитний ринок і кредитні відносини в галузі агропромислового виробництва; виконувала іпотечні операції та вела операції із землею. Такий банк міг би брати активну участь у створенні мережі кооперативних банків, максимально наближених до аграрних виробників.

- відновлювати раціональні міжнародні господарські та науково-виробничі зв'язки, створювати СП за участю іноземних Інвесторів;

- сприяти розвитку ефективної взаємодії науки і техніки;

- надавати допомогу і створювати умови вітчизняним товаровиробникам, які експортують свою продукцію і вкладають інвестиції в аграрне виробництво, орієнтоване на випуск конкурентоспроможних товарів;

- спрямовувати зусилля на підвищення рівня платоспроможності населення, як основного первинного суб'єкта формування джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів, за рахунок істотного поліпшення мотивації аграрних працівників, підвищення їх продуктивності праці тощо. Адже рівень оплати праці в Україні у декілька десятків разів нижчий, ніж у промислово розвинутих країнах, а в сільському господарстві він є найнижчим серед інших видів економічної діяльності (близько 50 % середнього рівня). Низький рівень оплати праці не забезпечує виконання нею жодної з її функцій

(відтворювальної, стимулюючої, розподільчої) і породжує на селі велику кількість соціально-економічних проблем.

Отже, маючи в руках такі вагомні важелі регулювання, як податкову, бюджетну, грошово-кредитну, антимонопольну, цінову та амортизаційну політику, держава має суттєво впливати на мотивацію розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Для підвищення ефективності управління процесами іноземного інвестування на регіональному рівні, нами розроблений механізм залучення іноземних інвестицій в регіони (рис. 1.)

До системи податкових і митних пільг входять «податкові канікули», зниження ставок оподаткування в разі реінвестування отриманого прибутку чи інвестування у певні галузі, захист від подвійного оподаткування, а також звільнення від митних зборів на імпорт новітніх машин та обладнання, технологій та ноу - хау, експорту продукції власного виробництва для покриття валютних витрат або зменшення цих зборів. Спеціальні економічні зони передбачають ще розвиненішу систему податкових та митних пільг, спрощення адміністративних пільг.

Рис. 1. Державний механізм щодо залучення іноземних інвестицій аграрними підприємствами

Що стосується правового режиму, то для зарубіжних партнерів необхідно:

- встановити додаткові пільги для заохочення іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки;
- визначити території, на яких діяльність іноземних інвесторів забороняється або обмежується;
- надати гарантії від зміни законодавства;
- надати гарантії використання доходів та інших коштів, отриманих від інвестиційної діяльності;
- надати гарантії від примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та урядових осіб;
- використовувати компенсації та відшкодування збитків іноземним інвесторам, включаючи втрачений прибуток і моральну шкоду;
- надати гарантії на випадок припинення інвестиційної діяльності;
- надати гарантії трансферту та інших прибутків у зв'язку з інвестуванням.

Карін Рау, Делегат Німецької економіки в Україні, до повноважень якої, зокрема, входить сприяння реалізації інвестиційних проектів німецьких інвесторів, опираючись на досвід своєї роботи з представниками української регіональної влади, відзначала: «Регіони повинні вирішувати проблеми, які виникають в іноземного інвестора, самостійно. Перекидання проблем до центрального апарату, а потім вичікування, доки цей апарат ухвалить щодо неї якесь рішення, не є прийнятною схемою роботи. Уряд України має перед собою інші, вищі завдання». Водночас, не можна забувати і про «підводні течії» суспільно-політичного характеру, що мають місце в Миколаївському регіоні. Тобто, місцева влада мусить чітко структурувати існуючі на шляху іноземних інвестицій проблеми у двох вимірах:

- організаційно-економічному (нормативно-правова база, регуляторна політика, сприяння в реалізації інвестиційних проектів, своєчасне вирішення проблем, що виникають під час освоєння інвестицій);
- латентному (політичні інтереси, соціальні прагнення, суспільні стереотипи, психологічні установки, історичні забобони тощо).

Саме по цих двох напрямках слід вести роботу з потенційними інвесторами. Адже існують випадки, коли вирішення всіх організаційно-економічних питань інвестиційного проекту «затмарюється» неадекватною суспільною реакцією «приймаючої» сторони. Наприклад, відомі випадки, коли місцева громадськість розпочинала акції протесту проти розгортання іноземних виробництв, аргументуючи це небезпекою для екології, низьким рівнем охорони праці, «прихованою недоброзичливістю» інвестора. Слід наголосити, що далеко не у всіх випадках ці «страхи» мали під собою об'єктивне підґрунтя.

Крім того, слід враховувати тенденції до формування в Україні суспільної думки в напрямі гіпертрофування значимості економічної безпеки держави, коли міжнародна конкуренція трактується як негативний феномен глобалізованого світу і спонукає окремих політиків та посадовців до ініціювання протекціоністських обмежень, «захисту вітчизняного виробника», розгортання кампаній, спрямованих на «виштовхування» іноземних інвесторів за межі держави.

В австралійському штаті Вікторія (найбільше місто — Мельбурн) було ініційовано створення спеціального департаменту, що спеціалізується на залученні іноземних інвестицій. Головним спонукальним мотивом для цього стало прагнення успішніше

конкурувати з Південним Вельсом (центр — м. Сідней) та штатами нижнього узбережжя Австралії (найбільші міста — Аделаїда, Олбані та Перт), а також сусідніми країнами Південно-Східної Азії.

Слабкість конкурентних позицій штату Вікторії, яка мала компенсуватись діяльністю нового департаменту, визначалась віддаленістю від головних закордонних ринків. Водночас, конкурентними перевагами вважались міцна промислова й сільськогосподарська база та достатня забезпеченість якісними трудовими ресурсами.

Департаментом із залучення іноземних інвестицій було започатковано цільові компанії для поліпшення іміджу штату та налагодження відносин з відомими іноземними корпораціями. Для підвищення ефективності роботи з ними вперше відбулось ґрунтовне визначення конкурентних позицій штату порівняно з іншими регіонами Австралії та світу за більш ніж десятьма цільовими секторами.

Наслідуючи приклади таких інвестиційно-привабливих країн, як Сінгапур та Ірландія, були використані також інші інструменти налагодження взаємовідносин з відомими у світі компаніями, що дало вагомий позитивні результати.

Наведений приклад свідчить, що для досягнення успіху в роботі з іноземними інвесторами недостатньо вдаватися лише до політичних чи макроекономічних заходів. Для цього треба проводити щоденну і кропітку організаційну роботу. Саме завдяки спеціалізації вищезгаданого департаменту в австралійському штаті Вікторія вдалось досягнути помітних зрушень у залученні іноземних інвестицій в економіку регіону.

Таким чином, на територіальні органи влади покладається не тільки завдання створення позитивного іміджу свого регіону в очах потенційного інвестора, але і не менш важлива задача формування в середовищі місцевої громади усвідомленого розуміння того, що без іноземних інвестицій сьогодні складно розраховувати на досягнення економічного зростання та вирішення соціальних проблем.

З іншого боку, існують фактори, які провокують виникнення інвестиційних конфліктів з вини самого інвестора. Зазвичай ці фактори базуються на неповній інформації інвестора про регіон, в якому він збирається реалізовувати свій проект. Наприклад, потенційний інвестор знає, що тут є дешева робоча сила, але зовсім не орієнтується в її якісних та кількісних параметрах, особливостях взаємодії з місцевою владою, суспільних настроях в регіоні тощо.

Особливою причиною виникнення конфліктних ситуацій між інвестуючою та приймаючою сторонами є експансивна поведінка інвестора, викликана його односторонньою мотивацією на реалізацію власних фінансових інтересів. У цьому разі він може нашттовхнутись на не менш експансивну поведінку представників місцевої влади, які крім виконання обов'язкових умов контракту здатні вимагати від нього вирішення певних соціальних проблем регіону чи вкладення коштів у розвиток його інфраструктури. Такі приклади є достатньо типовими і потребують особливої уваги з боку управлінських органів на місцях.

Ми вважаємо, що найкращим засобом уникнення будь-яких конфліктів є наявність стратегії розвитку регіону, в якій виписані всі пріоритети та критерії оцінки ефективності інвестиційних проектів, що реалізуються на його території. За наявності такої стратегії будь-який інвестор може заздалегідь ознайомитись із усіма нюансами її реалізації, а відтак убезпечити себе від потенційного протистояння з місцевою владою.

По-друге, не слід ігнорувати такого важеля впливу на поліпшення інвестиційного клімату території та інструменту нівелювання фінансових ризиків іноземного інвестора, як налагодження ефективної взаємодії з фіскальними і контролюючими органами, насамперед податковою адміністрацією та митницею. Адже в разі гармонійної

співпраці місцевої влади та фіскальних установ, останні перестають відігравати роль незалежних інспекторів на регіональному рівні, а починають жити інтересами території та краще розуміти проблеми інвестора і його завдання щодо стимулювання регіонального економічного розвитку. В цьому разі стає набагато простіше усувати і ті нормативно-правові бар'єри, що формуються на центральному владному щаблі. Адже коли є консенсус між владою, інвестором і фіскальними органами на місцях, тоді і вносити пропозиції щодо зміни відповідних нормативно-правових актів значно легше.

Наступним дієвим засобом на нашу думку є запобігання конфронтації між іноземним інвестором та місцевою громадою є формування узгоджених з регіональною стратегією розвитку інвестиційних пропозицій та розробка інвестиційних проектів. У цьому разі потенційний інвестор може погодитися на реалізацію проекту, ідея, концепція та стратегія реалізації якого запропоновані самим регіоном, а значить враховують його інтерес та інтереси мешканців відповідної території. Такі інвестиційні пропозиції та проекти доцільно розробляти на основі вільних земельних ділянок (з налагодженими комунікаціями та розвиненою інфраструктурою), незавершених будівництв, незадіяних виробничих об'єктів і діючих підприємств. Всі перелічені засоби можна віднести до інструментів прямого сприяння суспільній адаптації іноземних інвестицій. Поряд з ними також існують інші, так звані опосередковані засоби, що сприяють повнішому узгодженню інтересів місцевої громади та закордонного інвестора.

Не менш важливим засобом опосередкованого впливу на суспільну адаптацію інвестиційних програм є розвиток ринкової інфраструктури регіону. Мається на увазі, насамперед, вирішення житлово-комунальних проблем (водо- та теплопостачання, наявність ліній електропередач і телефонних комунікацій), відкриття невеликих, але комфортних готелів, ремонт автодоріг, облаштування прикордонного сервісу тощо. З одного боку, це сприятиме іноземним підприємцям в реалізації інвестиційних проектів на території регіону, а з іншого дозволить місцевим мешканцям асоціювати створення належного інвестиційного клімату з поліпшенням умов їхнього побуту.

Іншим аспектом розвитку ринкової інфраструктури Миколаївської області є формування якісного інституційного забезпечення інвестиційного процесу. Йдеться про створення та підвищення ефективності функціонування регіональних інституцій, що покликані співпрацювати з іноземним інвестором задля поліпшення умов його діяльності на території регіону.

Такими інституціями, насамперед, є торгово-промислові палати та їхні відділення, агенції регіонального розвитку, центри сприяння залученню іноземних інвестицій, бізнес-інкубатори, консалтингові фірми, асоціації підприємців, наукові установи регіону тощо. Вважаємо за доцільне розробити схему, впливу інституційної інфраструктури на суспільну адаптацію інвестиційних програм.

Крім того, як органи місцевої влади, так і заклади інституційної інфраструктури покликані формувати середовище постійного діалогу з інвестором. Це стосується проведення інвестиційних форумів, на яких обговорюються гострі проблеми інвестиційного процесу, ярмарків інвестиційних пропозицій, метою яких є зацікавлення потенційних інвесторів у реалізації в регіоні відповідних проектів, робота з представниками дипломатичних установ, як закордонних, що розташовані на території відповідного регіону (насамперед, генеральних і почесних консульств), так і торгово-економічних місій і консульських установ у складі посольств України за кордоном.

На окрему увагу в плані суспільної адаптації інвестиційних програм заслуговує діяльність такої інституції, як Ради з питань залучення іноземних інвестицій при головах обласних і районних державних адміністрацій (або навіть при органах місцевого самоврядування), до складу яких входять як представники місцевого бізнесу та громадськості, так і діючі інвестори. Робота таких рад може стати інструментом

узгодження різних груп інтересів ще на підготовчій стадії інвестиційного проекту, а в ході його реалізації сприяти прискореній реалізації.

Висновки. На нашу думку в нинішніх умовах проблему іноземного інвестування неможливо успішно вирішувати без ефективного узгодження інтересів самих інвесторів з інтересами мешканців того регіону, в якому планується чи відбувається реалізація інвестиційного проекту. Головними засобами цього узгодження є, насамперед, поширення в середовищі потенційних інвесторів достовірної інформації про регіон та його інвестиційні потреби, популяризація серед місцевих мешканців планованих до реалізації закордонними підприємцями інвестиційних проектів, залучення громадськості до формування інвестиційних пропозицій регіону, налагодження постійного контакту між іноземними інвесторами та представниками територіальної громади.

В цьому разі успішна реалізація інвестиційних проектів опиратиметься не тільки на макроекономічну потребу та зусилля центральної влади, але і матиме дієву підтримку в регіонах, а діалог між місцевим населенням та інвестором створюватимуть надійний ґрунт до розширення бази інвестування та формування в регіоні оптимального інвестиційного клімату.

Анотація

Стаття присвячена проблемі залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки та стратегічним аспектам участі України у цьому процесі. Основні напрямки розвитку України - це усунення структурних деформацій у розвитку економіки та залучення сучасних технологій, що здатні вивести країну до траєкторії динамічного росту.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестор, інвестиційна привабливість, агропромислове виробництво.

Аннотация

Статья посвящена проблеме привлечения иностранных инвестиций в аграрный сектор экономики и стратегическим аспектам участия Украины в этом процессе. Основные направления развития Украины - это устранение структурных деформаций у развития экономики и привлечения современных технологий, что способны вывести страну к траектории динамического роста.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, инвестор, инвестиционная привлекательность, агропромышленное производство.

Annotation

The article is devoted to the problem of bringing of foreign investments in the agrarian sector of economy in and strategic aspects of participation of Ukraine in this process. Basic directions of development of Ukraine are this removal of structural deformations at development of economy and bringing of modern technologies in, that are able to show out a country to the

trajectory of dynamic growth.

Keywords: investments, investment climate, investor, investment attractiveness, agroindustrial production.

Список використаних джерел:

1. Інвестування в аграрній сфері / За ред. А. В. Чупіса. - Суми: Видавництво «Довкілля», 2002. - 244 с.
2. Майданевич П.М. Інвестиційна привабливість підприємств аграрного сектору: теорія, методологія, практика: монографія / П.М. Майданевич. – Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2011. – 388 с.
3. Ландарь І. Особливості залучення іноземних інвестицій в Україну //Економіка України. - 1998. - №12. - С.68-72.
4. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. <http://www.minagro.ua/>